

Indledning til Johannes' Åbenbaring¹

ved Torben Kjær

1) Forfatter

a) Skriftets selvvidnesbyrd

Det vigtigste er skriftets selvvidnesbyrd. Dette bestemmer, hvem der er forfatteren. Det direkte selvvidnesbyrd findes primært i skriftets prolog. Første del af selvvidnesbyrdet er i vers 1. Åb 1,1:

*Jesu Kristi åbenbaring,
som Gud gav ham for at vise sine tjenere,
hvad der snart skal ske,
og som han kundgjorde og sendte med sin engel til sin tjener Johannes*

Forfatteren præsenterer sig som Herrens tjener Johannes. "Tjener" er en bred betegnelse, der beskriver et lydighedsforhold. Som "tjener" (*doulos*; "slave") er Johannes underlagt Guds vilje. Den er han bundet til, også når han skriver denne bog. I lydighed mod Gud formidler han Jesu Kristi åbenbaring (syner), han har modtaget, og han skriver som en person, der står under Guds autoritet. Til navnet Johannes er der ikke tilføjet et familienavn eller en mere præcis stillingsbetegnelse, og det viser, at denne Johannes er en velkendt person i de menigheder, han skriver til. Forfatteren gentager sit navn flere gange (Åb 1,4; 1,9 og 22,8).

Anden del af selvvidnesbyrdet i prologen findes i vers 2, hvor Johannes karakteriserer sig selv på følgende måde. Åb 1,2:

*som har bevidnet Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd,
alt det, han har set*

Dette er en del af det direkte selvvidnesbyrd.² "Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd" er i Åbenbaringsbogen et fast udtryk for det evangelium, som Johannes allerede har forkyndt, og som

---

¹ Af kommentarer kan nævnes Moe, *Uppenbarelse*, Ladd, *Revelation*, Mounce, *Revelation* og en ældre klaasiker Madsen, *Aabenbaring*; de repræsenterer alle en eskatologisk tolkning. Beale, *Revelation*, repræsenterer en idealistisk tolkning.

² Jeg har oversat vers 2 mere præcist end i DO, der har tilføjet et "hermed" og oversat en aoristform (*emartyrēsen*; "har bevidnet") med nutid ("der hermed bevidner Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd, alt det, han har set"). Dermed bliver vers 2 en beskrivelse af Åbenbaringsbogens indhold. Dette er i dag den normale tolkning. Aoristformen forstår man som en brevaorist, og det er muligt, og man argumenterer med, at "alt det, han har set" stemmer med Åbenbaringsbogens indhold, som indeholder visioner. Til gengæld mener man, at "alt det, han har set" ikke stemmer med hverken Johannesevangeliet, hvor forfatteren kun omtaler dele af det, Jesus har gjort, og ikke alt (Joh 20,30 og 21,25), eller med Jesus-traditionen, som ikke kun er noget, der er "set". Guds ord og Jesu vidnesbyrd er noget, man hører. Derfor mener man, at vers 2 må beskrive Åbenbaringsbogens indhold. Der er imidlertid ét forhold, der gør, at vers 2 ikke kan beskrive Åbenbaringsbogens indhold, og det er vendingen "Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd". Denne vending findes i Åb 1,9 ("Guds ord og Jesu vidnesbyrd") og i 6,9 ("Guds ord og det vidnesbyrd"), og de to steder er det

de troende har taget imod (se Åb 1,9; 6,9; 12,17 og 20,4). Det er pga. dette evangelium, at de kristne forfølges. Ofte mener man, at "Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd" gengiver indholdet i Åbenbaringsbogen, men det giver ingen mening, at de kristne skulle lide pga. dens indhold, før Åbenbaringsbogen blev skrevet, eller at de kristne skulle lide og forfølges pga. dens indhold, efter at bogen er skrevet. Derfor kan vers 2 ikke beskrive Åbenbaringsbogens indhold, men vers 2 er en forsat karakteristik af Guds tjener Johannes. Han har bevidnet Guds ord dvs. Jesu Kristi eget vidnesbyrd. Der er tænkt på traditionen om Jesus. Tilføjelsen "alt det han har set" fortæller, at denne Johannes er et øjenvidne. I bibelsk sammenhæng hører det at vidne og det at se sammen, Man vidner om det, man har set, og i det sete indgår både det sete og det hørte (jf. Joh 1,14; 1,32; 1,34; 3,11 og 19,35). Det korrekte bibelske ord sammen med vidne eller bevidne er da "at se". Derfor er "har set" en dækkende betegnelse for Jesus-traditionen. Med "alt det han har set" betoner Johannes, at det bevidnede alt sammen er øjenvidneberetning.³ I Åbenbaringsbogen har det bevidnede en normativ karakter. "Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd" er det sande vidnesbyrd. Det er Guds ord. Den normative karakter fortæller, at Johannes ikke alene er øjenvidne men apostel, for det er apostlene, der er de autoriserede traditionsbærere, der formidler Guds ord.

Tredje del af prologens selvvidnesbyrd findes i vers 3. Her priser Johannes læserne salige, hvis de holder fast i bogens ord. Åb 1,3:

*Salig er den, som læser op,
og de, som hører profetiens ord og holder fast ved det,
der står skrevet i den;
for tiden er nær.*

Johannes karakteriserer indholdet af sit skrift som "profetiens ord". Profeti er her identisk med Guds åbenbaring, der er Jesu Kristi åbenbaring (vers 1). Bortset fra Jesus er apostlene i NT de eneste personer, der modtager Guds åbenbaring, og som kan tale og skrive Guds ord.⁴ I og med at indholdet karakteriseres som Guds åbenbaring, må forfatteren være en apostel.⁵ Blandt de tolv

---

en samlet betegnelse for evangeliet, som kristne lider eller har lidt for. Dette viser, at vers 2 ikke er en beskrivelse af indholdet af Åbenbaringsbogen.

³ "Alt det, han har set" er en relativsætning, der definerer "Guds ord og Jesu Kristi vidnesbyrd", som set af Johannes.

⁴ NT omtaler profeter i menighederne, men de formidler ikke Guds ord. Deres profetiske udsagn skal derimod prøves på den apostolske tradition.

⁵ Carson/Moo, *Introduction*, s.702, stiller sig afvisende til denne slutning. De nævner som det første, at der findes andre end apostle, der profeterer. Dette er rigtigt, men der er en principiel forskel på apostle og de nytestamentlige profeter. De nævner som det andet, at autoritet, og det gælder også et skrifts autoritet, ikke er afhængig af apostolsk status. De henviser til Markus, Lukas og Hebræerbrevet. Dette er ikke korrekt. Autoritet og apostolicitet hænger uløseligt sammen. Markus- og Lukasevangeliet har kun autoritet for så vidt de formidler apostolsk tradition. Hebræerbrevet kan kun autoritet, hvis det er apostolsk. Her skal vi skelne mellem apostolicitet og inspiration. Helligånden kan inspirere andre end apostle til at nedskrive den apostolske tradition. Som det tredje nævner de, at autoriteten kommer mere fra ham, der

apostle, er der kun en, der bærer navnet Johannes, og det er Zebedæussønnen Johannes. Han er da forfatteren.⁶ Dette støttes af det forhold, at Zebedæussønnen Johannes på den tid sandsynligvis er den bedst kendte Johannes i de menigheder i Lilleasien, han skriver til.

I Åb 1,9 fortæller Johannes, at han er bortvist til øen Patmos for Guds ords og Jesu vidnesbyrds skyld. Han omtaler sig som læsernes broder, der er fælles med dem om trængslen, Riget (Guds rige) og udholdenheden i Jesus. Omtalen af trængslen viser, at Johannes er blevet forvist af de romerske myndigheder.

I Åb 1,1; 1, 11 og 1,19 fortæller forfatteren, at han nedskriver guddommelig åbenbaring. Han skriver syner, Gud har vist ham. Johannes formidler, hvad Ånden siger (Åb 2,7; 2,11; 2,17; 2,29; 3,6; 3,13 og 3,22). I Åb 10,9-10 sluger Johannes en bog og får befalingen (Åb 10,11): ”Du skal igen profetere ...” Åbenbaringsbogens indhold er profeti. I Åb 22,6-8 forsikrer en engel, at Åbenbaringsbogens ord er troværdige. De kommer fra Gud, der karakteriseres som ”profeternes ånders Gud”, og i Åb 22,7 og 9 karakteriseres Åbenbaringsbogen som profetiens ord. I Åb 22,9 inkluderes Johannes blandt profeterne (”Nej! Jeg er kun tjener som du og dine brødre, profeterne, ...”), og 22,18-19 kaldes indholdet igen for profeti, og Gud identificerer sig med indholdet. Johannes er da en profet, overbevist om at være under Åndens inspiration og om at modtage Guds åbenbaring. Profetien er da igen blevet levende, og Johannes placeres blandt sine brødre de gammeltestamentlige profeter.

Profeti er i Åbenbaringsbogen defineret som åbenbaring fra Gud om fremtidige begivenheder, og i den forstand er ”profeti” er korrekt beskrivelse af bogen. Derfor er det ligeledes korrekt, at en engel karakteriserer Johannes som en profet (Åb 22,9). Johannes kalder sig ikke selv for profet, og man kan derfor ikke hævde, at Johannes forstår sig selv som profet i kontrast til apostel. Hvad bogens indhold angår, er det profetisk, og hvad Johannes’ funktion angår, er den profetisk. I NT er det profetiske i egentlig forstand⁷ og det apostolske ligestillet. GT’s profeter formidler Guds åbenbaring, og apostlene på NT’s tid formidler Guds åbenbaring. Ifølge Joh 14,16; 12,26 og 15,26 er det Talsmanden, Helligånden, der virker, at apostlene kan opfylde deres funktion

---

åbenbarer disse visioner, end fra forfatteren selv. Dette er indlysende rigtigt, men dette gælder også GT’s profeter og NT’s apostle. Argumentet er værdiløst.

⁶ Med henvisning til Åb 21,14 afviser flere (f.eks. Vielhauer, *Geschichte*, s.502 og Brown, *Introduction*, s.802-803), at forfatteren er en apostel. Forfatteren beskriver i en vision det nye Jerusalem, og i vers 14 fortæller han, at byens mur har tolv grundstene, og på dem står de tolv navne på Lammets apostle”. Argumentet er, at forfatteren distancerer sig fra de tolv, men argumentet holder ikke, da forfatteren rent deskriptivt fortæller, hvad han ser, og det giver beskrivelsen et distancerende perspektiv, og da de tolv er en gruppe, omtaler han dem som en helhed.

⁷ Med egentlig forstand mener jeg profeter, der under Helligåndens inspiration formidler åbenbaring fra Gud, og det gælder de gammeltestamentlige profeter og ikke de nytestamentlige profeter, der ikke formidler Guds ord.

at formidle traditionen om Jesus, at udfolde og reflektere over den og at forkynde, hvad fremtiden bringer. Det profetiske er en del af det apostolske.

Det direkte selvvidnesbyrd i Åbenbaringsbogen fortæller, at forfatteren er Johannes, Guds tjener, en formidler af Guds åbenbaring dvs. en profet, der forkynnder, hvad Gud har vist ham om fremtiden, og et normativ vidne om Jesus-traditionen, dvs. en apostel, der er autoriseret til at formidle denne tradition. I NT er det profetiske og det apostolske forenet, og blandt de tolv apostle er der kun én, der bærer navnet Johannes. Det direkte selvvidnesbyrd peger entydigt på, at forfatteren er apostlen Johannes, Zebedæus' søn.

b) Den oldkirkelige tradition

Justin skriver omkring år 150 e.Kr., at Åbenbaringsbogen er skrevet af Johannes, der er en af Kristi apostle.⁸ Melito (død omkring 165 e.Kr.), biskop i Sardes, skriver det samme i en tabt kommentar til Johannes' Åbenbaring.⁹ Irenæus (ca. 180 e.Kr.) og Muratoris Kanon (170-180 e.Kr.) bevidner ligeledes, at apostlen Johannes er forfatter til bogen. Denne tradition bekræftes i det tredje århundrede af Tertullian (160-220), Origenes (185-254) og Hippolyt (ca. 170-236). Dette vidnesbyrd er stærkt. Melito var fra Sardes, som Johannes skrev til i Åbenbaringsbogen, og Irenæus skriver, at han kendte Polykarp, som har kendt apostlen Johannes. Ingen anden bog i NT's kanon har et tidligere og stærkere vidnesbyrd om dets forfatterskab end Johannes Åbenbaring.

Den oldkirkelige tradition er dog ikke entydig. Markion afviste Åbenbaringsbogen. En gruppe, der blev kaldt for "alogerne" i det andet århundrede, afviste bogen, og Dionysius, biskop i Aleksandria, i det tredje århundrede afviste, at apostlen Johannes kunne være forfatter. Euseb gengiver hans kritik.¹⁰ Dionysius nævner tre argumenter:

- 1) Forfatteren kalder sig ikke apostel eller den discipel, Herren elskede, eller øjenvidne.
- 2) Tankegang, ordforråd og sætningsbygning er anderledes end i Johannesevangeliet og Johannes' Breve.
- 3) Det græske sprog i Åbenbaringsbogen er helt anderledes end i Johannesevangeliet og Johannes' breve.

Dionysius mener, at apostlen Johannes har skrevet Johannesevangeliet og Johannes' Breve, og derfor må forfatteren til Åbenbaringsbogen være en anden. Dionysius påberåber sig ikke

---

⁸ Dial 81.4. Det er usikkert, om Papias (død omkring 130) har bevidnet, at Åbenbaringsbogen er skrevet af apostlen Johannes.

⁹ Euseb, *Kirkehistorien*, IV, 26, 2.

¹⁰ Euseb, *Kirkehistorien*, VII, 25, 7-27.

en oldkirkelig tradition, men hans vurdering er baseret på Åbenbaringsbogens indhold. Dionysius var helt afvisende over for forestillingen om et fremtidigt jordisk tusindårsrige, der var begrundet ud fra Åb 20,1-6, og det kan forklare hans afvisning af, at Åbenbaringsbogen er apostolsk.

c) Indvendinger mod Johannæisk forfatterskab

I den historisk-kritiske forskning er der fremsat en del indvendinger imod, at forfatteren er apostlen Johannes.¹¹

1) Det lingvistiske problem

Åbenbaringsbogens græsk er helt anderledes end det græsk, vi finder i Johannesevangeliet og de tre Johannes' breve. Deraf slutter man, det ikke kan være den samme forfatter. Hvis man da antager, at det er Zebedæussønnen Johannes, der har skrevet Johannesevangeliet og Johannes' Breve, kan han ikke være forfatter til Åbenbaringsbogen. De sproglige forskelle mellem Åbenbaringsbogen og de øvrige johannæiske skrifter er store, og det lingvistiske problem er det vanskeligste problem, når det gælder forfatterspørgsmålet. Forskellene synes at pege på forskellige forfattere. Åbenbaringsbogens græsk er kendetegnet ved en hebraiserende udtryksform og grammatiske fejl eller usædvanlige konstruktioner (solecismer). Man citerer ofte Charles, der skriver om Åbenbaringsbogens græske, at det er "unlike any Greek that was ever penned by mortal man".¹² Ofte skriver man om, at bogens græsk er dårligt eller primitivt. Det stammer fra en person, som tænker hebraisk, når han skriver græsk. Med hensyn til de grammatiske fejl eller usædvanlige konstruktioner (solecismer), har man overvejet, 1) om de ganske enkelt er fejl, der skyldes forfatterens dårlige græsk, 2) om de afslører, at forfatteren tænker på hebraisk, når skriver græsk, 3) om de er usædvanlige men dog acceptable former for græsk, 4) om de skyldes det voldsomme indtryk af synerne, eller 5) om forfatteren følger sine egne regler, og at "fejlene" er bevidste.¹³ Det sidste synes at være tilfældet. Beale har påvist, at et stort antal om disse "uregelmæssigheder" findes i GT-allusioner, og dele af gengivelsen bliver uregelmæssig, fordi Johannes overfører de nøjagtige grammatiske former fra teksterne i GT. Han ændrer ikke de grammatiske former i allusionerne, så de passer ind i den umiddelbare kontekst i Åbenbaringsbogen. Lige så ofte sker det, at Johannes inkorporerer septuagintalismer i allusionerne, så at han skaber dissonans. Disse uregelmæssigheder eller dissonanser i teksten er et middel, Johannes anvender til at vække opmærksomhed og tvinge læserne til at anerkende tilstedeværelse af

---

¹¹ Kümmel, *Introduction*, s.472.

¹² Charles, *Revelation*, s.xliv.

¹³ Oversigt hos Beale, *Revelation*, s.100-101. Carson/Moo, *Introduction*, s.705.

allusioner fra GT. En del af solecismene skyldes anvendelse af en usædvanlig stil, og andre skyldes *construtio ad sensum*.¹⁴ Disse forhold kan til sammen forklare solecismene i Åbenbaringsbogen.

2) Det teologiske problem

Der er en principiel forskel på ”forskelle” og ”modsætninger”. Når vi sammenligner Johannes’ Evangelium, Johannes’ tre breve og Johannes’ Åbenbaring er der markante forskelle, hvad indhold angår. Det skal der også være, for evangeliet formidler, hvad Jesus har gjort og talt, brevene er skrevet til menigheder, hvor Johannes formidler sin teologi ind i menighedernes situation, og Åbenbaringsbogen er en profeti om fremtiden. Indholdet er derfor vidt forskelligt. Der er derfor forskelle, men der er ikke modsætninger. Mange mener, at der er modsætninger, og man plejer at nævne eksempler indenfor teologi, kristologi og eskatologi.

Hvad angår teologi, mener man, at Gud i Johannesevangeliet er den kærlige Gud, mens han i Åbenbaringsbogen er den vrede og dømmende Gud. Modsætningen er falsk. Johannesevangeliet taler både om Guds kærlighed (Joh 3,16) og om Guds vrede (Joh 3,36), og i Åbenbaringsbogen træder Guds kærlighed tydeligt frem i hans omsorg for de troende (Åb 3,19; 7,3; 7,15-17 og 21,1-22). Vægten i Åbenbaringsbogen ligger på Guds almagt, der viser sig ved at beskytte de troende og ved at straffe og dømme de ugudelige. Fokus er på Guds straffende retfærdighed og på hans vrede. Teologisk set er kærlighed og retfærdighed ikke modsætninger. Kærlighed på den ene side og straf, dom og vrede på den anden side kan ikke stilles op over for hinanden som modsætninger. I Jesu død på korset forenes kærlighed og retfærdighed, for dér ofrer Gud sig for os, og dér giver Gud sig selv hen i stedet for os, når han sætter sin retfærdighed igennem og lader sig selv straffe og dømme i sin søn. I korset fuldbyrdes Guds kærlighed og Guds vrede. I korset fuldendes Guds kærlighed og retfærdighed. Kort sagt forkynder Johannesevangeliet og Johannes’ breve Guds nådesåbenbaring i Kristus, mens Johannes’ Åbenbaring forkynder Guds vredesåbenbaring i Kristus.

Hvad angår kristologien, mener man, at Jesus i Johannesevangeliet er en åbenbarer og frelser, mens han i Åbenbaringsbogen er en konge og sejrherre, der skal vogte nationerne med et jernscepter (Åb 19,15), og en dommer, der fuldbyrder Guds vrede. Beskrivelsen af denne modsætning er falsk. Jesus er både åbenbarer og frelser og dommer (Joh 3,19-21 og 5,27) og sejrherre (Joh 12,31 og 14,30) i Johannesevangeliet, og i Åbenbaringsbogen er Jesus både åbenbarer (Åb 1,1) og frelser – han er det slagtede lam – (Åb 5,6-14) og sejrherre og dommer. Men fokus er forskelligt. I Johannesevangeliet er der fokus på forkyndelsen af Guds nåde i Kristus og dermed på

---

¹⁴ Se Beale, *Revelation*, s.101-103.

Jesus som frelseren, mens Åbenbaringsbogen har fokus på forkyndelsen af Guds retfærdige vrede og dom og dermed på Jesus som konge og sejrherre.

Hvad angår eskatologien mener man, at Johannesevangeliet udelukkende har en præsentrisk eskatologi, og at Åbenbaringsbogen overvejende er futurisk eskatologisk.¹⁵ Beskrivelsen af denne modsætning er falsk. I Johannesevangeliet finder vi både præsentrisk og futurisk eskatologi (Joh 5,24-30). Vægten i Johannesevangeliet ligger på det præsentriske. Derfor beskrives dommen som en præsentrisk realitet (Joh 3,19-21) og det evige liv som en præsentrisk virkelighed (Joh 3,16 og 5,24-26). Der er fokus på Jesu åndelige komme til den enkelte i troen og ordet. I åbenbaringsbogen finder vi både præsentrisk og futurisk eskatologi. Vægten i Åbenbaringsbogen ligger på det futuriske, og det skyldes, at bogen er en profeti om fremtiden. Derfor vil vægten naturligt ligge på det futuriske. Derfor beskrives dommen som en overvejende futurisk virkelighed og det evige liv som noget fremtidigt. Der er fokus på Jesu synlige komme i ydre historiske begivenheder, der bringer verden til sin afslutning. Kort sagt er Johannesevangeliet en forkyndelse af livet og frelsen nu og af Jesu usynlige og åndelige komme og bolig i hjerterne, mens Åbenbaringsbogen er en forkyndelse af Jesu synlige og fysiske komme til verden til dom og endelig frelse. I Johannesevangeliet ligger vægten på "allerede", mens den i Åbenbaringsbogen ligger på "endnu ikke".

3) Forfatterens omtale af sig selv

Her nævner man, 1) at forfatteren afslører sit navn, 2) at han ikke omtaler sig som apostel, 3) at han distancerer sig fra apostlene, og 4) at han ikke omtaler sig som øjenvidne til Jesushistorien. Disse fire kendsgerninger viser, hævder man, at forfatteren ikke kan være zebedæussønnen Johannes. Hvad det første angår, videreføres i NT et karakteristisk kendetegn fra GT. I GT er historiske bøger anonyme, mens profetiske bøger angiver navnet på den pågældende profet. Det samme mønster findes i NT. De historiske bøger (de fire evangelier og ApG) er anonyme, mens en profetisk bog som Åbenbaringsbogen indeholder forfatternavn. Hvad det andet angår, er det korrekt, at Johannes ikke direkte skriver, at han er en apostel. Til gengæld tillægger Johannes sig en apostels autoritet, for han formidler åbenbaring fra Gud via Jesus (Åb 1,1-3). Han tillægger sig en profets autoritet til at formidle Guds ord. Han beskriver sig selv som et normativt øjenvidne til Jesus-historien (Åb 1,2), og han påberåber sig derved en apostels autoritet og skriver dermed indirekte, at han er en apostel. Hvad det tredje angår, at Johannes distancerer sig fra apostlene, henviser man til Åb 21,14. Her nævner forfatteren Lammets tolv apostle, og man mener, at forfatteren distancerer sig fra denne

---

¹⁵ Kümmel, *Introduction*, s.472.

gruppe. Forfatteren er altså ikke apostel. Denne tolkning af Åb 21,14 er unødvendig, da omtalen af, at de tolv apostles navne står på grundstenene ikke på nogen måde udelukker, at Johannes er en af dem. Her beskriver forfatteren fremtiden via en vision, og dermed får synet en mere distanceret form. De tolv er en kollektiv gruppe, og derfor beskriver forfatteren dem som et kollektiv. Hvad det fjerde angår, at forfatteren ikke beskriver sig som øjenvidne, er dette ikke sandt. Det gør han i Åb 1,2. I denne forbindelse nævner man ofte som indvending mod, at zebedæussønnen Johannes er forfatter, at han ikke er optaget af Jesu liv og død. Men denne indvending er uberettiget, da Åbenbaringsbogen ikke er et evangelium men en profeti. I sit evangelium er zebedæussønnen Johannes optaget af Jesu liv og død på jorden og beskriver det, men i sin Åbenbaringsbog omtaler han kun Jesu død, fordi sigtet er et helt andet. I Åbenbaringsbogen formidler Johannes visioner om fremtiden.

2) Adressat

Åbenbaringsbogen er skrevet til syv menigheder i den romerske provins Asien. Det fortæller Åb 2-3. De syv menigheder er Efesos, Smyrna, Pergamon, Thyatira, Sardes, Filadelfia og Laodikea. Rækkefølgen er sandsynligvis geografisk bestemt, da dette ville være den naturlige rejserute, når Åbenbaringsbogen skulle sendes fra Patmos og til de syv menigheder. Her ville man begynde med Efesos og slutte med Laodikea. De syv menigheder er forskellige men med visse lighedstræk, der skyldes, at de befinder sig i stort set den samme situation. Alle menigheder lever i et hedensk miljø, hvor afgudsdyrkelse gennemstrømmer alle elementer i byens sociale liv: familie og slægt, arbejde og erhvervsmæssige foreninger, forhold til byen og staten. Afvisning af afgudsdyrkelse i de sammenhænge har ført til marginalisering og udstødelse, økonomisk boykot, mistænkeliggørelse og direkte forfølgelse, fængsling og død. Menighederne er derfor udsat for et stærkt pres for at indgå kompromis og både være kristne og deltage i slægtens, erhvervets, byens og statens (romernes) gudsdyrkelse. I den situation har de reageret forskelligt. Flere af menighederne er udsat for vranglære, der enten er blevet afvist eller er trængt ind i menighederne. De forskellige beskrivelser af vranglæren viser entydigt, at den handler om at indgå kompromis med den omgivende afgudsdyrkelse.

Menigheden i Efesos (Åb 2,1-7) er en lærebevidst menighed, der har mødt vranglæren med konsekvent afvisning (Åb 2,1-7). Menigheden har ikke tålt de onde dvs. vranglærere, og de har prøvet nogle, der påstår at være apostle, og fundet, at de lyver. De hader nikolaiternes gerninger og har derfor skilt dem ud. Nikolaiterne er gået ind for afgudsdyrkelse og utugt og har udbredt dette

som den sande tro. Denne lærebevidste menighed er dog stivnet i kulde. Menigheden har svigtet sin første kærlighed.

Menigheden i Smyrna har ikke givet efter for omgivelsernes sociale og politiske pres (Åb 2,8-11). Jesus omtaler dens trængsel og fattigdom (Åb 2,9). Menigheden har været udsat for bagvaskelse fra jødisk hold, og som følge af den har den mistet sit økonomiske grundlag. Konkret omtales der en spot fra dem, der påstår at være jøder. De har sandsynligvis beskyldt kristne for at være en ny sekt, der forstyrrer samfundsordenen og skaber uro. De kristne viser ikke loyalitet over for Cæsar og nægter at ofre til kejseren som til en gud, og de nægter at deltage i ofre og festmiddage i for familiens, erhvervets og byens guder. På et tidspunkt vil de romerske myndigheder gribe ind med fængslinger og dødsstraf. Trængslen vil vare kort tid ("ti dage"). Men menigheden skal ikke frygte, for de troende er i den almægtiges hånd, som selv har lidt, men som overvandt lidelsen gennem opstandelsen (Åb 2,8).

Menigheden i Pergamon (Åb 2,12-17) advares om dom, hvis den ikke omvender sig. Pergamon var et center i det romerske styre, for kejserkulten og for forskellige afgudskulter. Da de romerske myndigheder og templer og kult for afguder er Satans redskaber i forfølgelsen af de kristne, kaldes byen for Satans trone. I den by har det været endnu vanskeligere at være kristen og at undgå deltagelse i kulten for kejseren og guder. Men til trods for dette har menigheden holdt fast ved Jesu navn og har ikke fornægtet troen på Jesu. Men der er et problem. Menigheden har accepteret nogle i deres menighed, der holder fast ved nikolaiternes lære. De har givet dem plads i fællesskabet og ikke øvet menighedstugt.¹⁶ Nikolaiterne har accepteret at deltage i offermåltider for afguder og utugt.¹⁷ I Åbenbaringsbogen er "utugt" ofte metaforisk og synonymt med afgudsdyrkelse, men pga. sammenligningen med Bileams lære er det bedst at forstå "utugt" i seksuel betydning. Nikolaiternes teologiske program er kompromis med afgudsdyrkelsen. De har sikkert argumenteret med, at afguder ikke findes, og at deltagelse i fester for afguder er uden religiøs betydning. De har haft en libertinistisk etik og sikkert argumenteret med, at de troende er frie til at bedrive seksuel utugt. Menigheden møder et kald til omvendelse fra deres passivitet og tolerance over for nikolaiterne og til at udøve menighedstugt.

---

¹⁶ Vendingen "du har nogle" (vers 14) betyder, at menigheden har givet nogle plads i deres menighed, som de burde have ekskommunikeret.

¹⁷ Det handler ikke om spisning af afgudsofferkød, der er købt på markedet. For det første pga. sammenligningen med hvad Israel gjorde dengang i forbindelse med Bileam, og for det andet fordi Paulus lærer, at det er tilladt at spise offerkød i en ikke kultisk sammenhæng (1 Kor 8,7ff og 1 Kor 10,25ff) og at spise offerkød, der er købt på markedet (1 Kor 10,25-33), fordi dette kød kommer fra dyr, som tilhører Gud (1 Kor 10,25ff). Men det er ikke tilladt at spise offerkød i en kultisk sammenhæng, hvor måltidet er en del af en religiøs fejring af afguder (1 Kor 10,14-22).

Jesus roser menigheden i Thyatira (Åb 2,18-29) for dens gerninger, dvs. dens kærlighed, trofasthed, tjeneste og udholdenhed. Det sidste sigter til udholdenhed under trængsel. Denne menighed oplever den samme trængsel og forfølgelse som de fleste andre menigheder. Men der er et problem i menigheden. Den tillader en profetinde at virke i menigheden. Kvinden hedder Jezabel, og hun forfører menighedens medlemmer til at bedrive utugt og spise afgudsofferkød. Jezabel har stået for en total frihed og har hævdet, at de kristne kunne udforske Satans dybder, fordi de var frie i forhold til synden og til Satan. Som straf vil Jesus kaste Jezabel på sygelejet, ramme hendes tilhængere med trængsel, hvis de ikke omvender sig, og slå deres børn ihjel.

Jesus karakteriserer menigheden i Sardes (Åb 3,1-6) som en menighed, der "har ord for at leve, men er død". Menighedens ydre liv med dens ordninger og organisation er i orden, men i det indre er den død. Menigheden har gerninger, men Jesus har ikke fundet, at de er fyldestgørende over Gud, fordi de ikke troens gerninger. Der tegnes et billede af en mere formel og aktivistisk kristendom. Menigheden har tilpasset sig de hedenske omgivelser, så den ikke støder an. Majoriteten har tilsølet deres klæder (Åb 3,4), og involveret sig i afgudsdyrkelse med dens utugt (jf. Åb 14,4-9). Menigheden holder lav profil, og derfor hører vi intet om trængsel, forfølgelse eller om en jødisk opposition. Menighedens tilstand er kritisk. Den har ikke længere den kraft, overbevisning og det liv, som evangeliet giver. I vers 3 opfordres menigheden til at huske på det evangelium, som den hørte, og holde fast ved det og omvende sig.¹⁸ Vers 3:

*Husk derfor, hvad (DO "hvorledes") du tog imod og hørte,
hold fast ved det og omvend dig!*

Menigheden har hørt og modtaget evangeliet, men det er ikke længere en kraft, overbevisning og liv. Derfor opfordres de til på ny at modtage og høre i tro og bevare det i tro, så det kan gøre sin virkning i dem. Derved føres de ind i omvendelsen. Jesus skriver altså til en menighed, der har tabt evangeliet og er gået på kompromis med hedenskabet. Jesus advarer den og vil komme over den, hvis den ikke vågner.

Menigheden i Filadelfia (Åb 3,7-13) har kun svage kræfter (Åb 3,8). De er få; de er fattige, og de er uden indflydelse. Åndeligt er den dog ikke svag, for menigheden (vers 8)

har holdt fast ved mit ord og ikke fornægtet mit navn

Menighedens åndelige kraft viser sig i, at den har holdt fast ved evangeliet og ikke fornægtet Jesu navn. Menigheden er udsat for trængsel og forfølgelse, og Jesus roser menigheden, fordi den har bevaret hans ord om udholdenhed. Jesus har lovet de troende, at de vil møde trængsel, og har

---

¹⁸ Det er ikke en tredobbelt opfordring til at huske deres tidligere åndelige vitalitet (contra Beale, *Revelation*, s.275).

formanet dem til at være udholdende. Det ord har menigheden bevaret. Menigheden er ikke gået på kompromis med afgudsdyrkelsen. Jesus lover at ville bevare menigheden i den kommende prøvelse (vers 10).

Menigheden i Laodikea (Åb 3,14-22) karakteriserer Jesus som lunken (Åb 3,15-16). Den har hverken vantroens kulde med dens fjendtlighed og hårde modstand, eller troens og kærlighedens varme med den lidenskab. Den er lunken med dens ligegyldighed, tilfredshed og manglende engagement. Troen er en illusion, tilslutningen til menigheden er formel, og deres liv er noget ydre. Årsagen til denne lunkenhed skyldes dens selvbevidsthed. Den formulerer Jesus i vers 17:

Jeg er rig, jeg har samlet til huse og mangler intet

Menigheden mener, at den er åndeligt rig. Det er dens selvforståelse. Menigheden har den rette tro, den rigtige gudstjenesteform, åndelige gaver og alle nødvendige aktiviteter. Menigheden er selvbevidst. Den har ved sine egne aktiviteter vundet denne åndelige rigdom. Menigheden er selvtilfreds. Den mangler intet. Jesus tegner et billede af en selvbevidst og selvtilfreds menighed. Dette er årsagen til dens lunkenhed, for denne selvbevidsthed og selvtilfredshed og tro på egen styrke har blindet den for dens egentlige situation. For i virkeligheden er menigheden elendig, ynkelig, fattig, blind og nøgen (vers 17), og denne elendighed og fattigdom fjernes, når de kommer til Gud og køber hos ham lutret guld, hvide klæder og øjensalve (vers 18). Hos Gud kan de modtage den åndelige rigdom. Dér kan de modtage retfærdighed. Dér kan de modtage Ånden, der giver dem sand selvindsigt. Jesus viser dem hen til evangeliet, som bringer alt dette til dem.

De syv menigheder er forskellige, men de lever alle i det samme hedenske miljø. Nogle har afvist hedenskabet og kæmper for overlevelse. Andre har tilpasset sig. Nogle er livskraftige. Andre er ved at stivne og dø, og nogle er infiltreret af vranglære.

3) Sted og tid

Johannes befinder sig i eksil på øen Patmos (Åb 1,9). Han er forvist til øen ”for Guds ord og Jesu vidnesbyrds skyld”. Johannes skriver da Åbenbaringsbogen, mens han befinder sig på øen Patmos. Når det gælder datering af Åbenbaringsbogen, er den usikker, men man har typisk baseret den på følgende faktorer: 1) De syv menigheders situation, 2) om templet i Jerusalem stadig består, og 3) på oplysninger i den oldkirkelige tradition.

1) Den første faktor er menighedernes situation. Johannes skriver til syv menigheder i Lilleasien (Åb 2-3), og de syv menighedsbreve afslører væsentlige elementer i menighedernes situation. De fleste af menighederne er udsat for trængsel, men ikke alle. Vi hører ikke om trængsel

i Sardes og Laodikea. Vi hører om enkelte eksempler på direkte forfølgelse, som de romerske myndigheder er involveret i. Vi hører om fængsling og henrettelse (Åb 2,10) og forvisning (Johannes; Åb 1,9). Vi hører om Antipas' død i Åb 2,13, men vi ved ikke, om det er pøbelen eller myndigheder, der står bag. Vi hører, at Johannes åbenbarer for menigheden i Filadelfia, at der skal komme en prøvelse, som Gud vil bevare dem gennem. En direkte og fysisk forfølgelse er ikke et generelt vilkår. De lokale romerske myndigheder har ikke udsat menighederne for en systematisk forfølgelse. Menighedsbrevene fortæller kun om sporadiske og lejlighedsvis forfølgelser, der direkte har involveret de romerske myndigheder.¹⁹ Vi hører om fattigdom (Åb 2,9), der sandsynligvis skyldes marginalisering af de kristne, boykot og social udstødelse, der har berøvet de kristne deres eksistensgrundlag. Vi hører om smædekampagne fra jødisk hold (Åb 2,9 og vel også 3,9). Vi hører om pres fra det hedenske miljø. De syv menigheder lever i et hedensk miljø, hvor afgudsdyrkelse gennemstrømmer alle elementer i byernes sociale liv: familie og slægt, arbejde og erhverv, byen og staten. Afvisning af afgudsdyrkelse i de sammenhænge har ført til marginalisering og social udstødelse, økonomisk boykot, mistænkeliggørelse og sporadisk direkte forfølgelse, fængsling og død. Menighederne er derfor udsat for et stærkt pres for at indgå kompromis og både være kristne og afgudsdyrkere, der deltager i slægtens, erhvervets, byens og statens (romernes) gudsdyrkelse. Dette pres er udgået fra deres sociale miljø (familie og erhverv) og fra myndighederne (deltagelse i byfesternes afgudsdyrkelse), og dette pres er blevet forstærket af vranglærere, der har taget afgudsdyrkelse og seksuel umoral til sig og forkyndt denne blanding af hedenskab og kristendom. Det stærke hedenskab med dens altomfattende afgudsdyrkelse har udøvet et stærkt pres på menighederne. De kristne har været fristet til at tilpasse sig og gå på kompromis og deltage i kulten. I den situation har menighederne reageret forskelligt. Menighederne i Sardes og Laodikea synes at have tilpasset sig. Menighederne i Efesos, Smyrna og Filadelfia har stået imod og afvist vranglæren. Menighederne i Pergamon og Thyatira har holdt fast ved troen og vist udholdenhed under presset udefra, men de har accepteret vranglære i deres menigheder.

Menighedsbrevene bevidner, at menighederne i vekslende omfang har været udsat for trængsel og forfølgelse, men forfølgelsen har ikke en specifik karakter. Trængslen svarer til den trængsel, som de kristne menigheder har været udsat for fra begyndelsen. Vi kan derfor ikke bruge beskrivelsen af menighedernes situation til at datere Åbenbaringsbogen.

Ofte har man inddraget den resterende del af Åbenbaringsbogen, som beskriver en langt mere alvorlig trængsel med en systematisk forfølgelse, der er inspireret af Antikrist og udført

---

¹⁹ Jf. Ladd, *Revelation*, s.8-10.

af lokale myndigheder. Dette står i den profetiske del af bogen, men man opfatter det som en samtidsbeskrivelse. Fra det første århundrede og begyndelsen af det andet kender vi til to mere systematiske forfølgelser, der er iscenesat af de romerske myndigheder. Forfølgelsen skyldes et krav om deltagelse i kejserkulten, hvor de kristne skal ofre til kejseren som til en gud. En sådan forfølgelse finder sted under kejser Domitian (81-96 e.Kr.)²⁰ og under kejser Trajan (98-117 e.Kr.).²¹ Da man mener, at Åbenbaringsbogen beskriver en systematisk og statslig forfølgelse forårsaget af kejserkulten, har man oftest i forskningen søgt at datere Åbenbaringsbogen ud fra disse to forfølgelser. Åbenbaringsbogen er da enten skrevet under forfølgelsen under Domitian (ca. 95-96) eller under Trajan (ca. 110-117). Denne argumentation er dog forfejlet, da Johannes skriver om en kommende trængsel.

2) Den anden faktor, der er blevet inddraget til datering af Åbenbaringsbogen, er spørgsmålet, om templet i Jerusalem stadig består. Det handler om Åb 11,1-2. Johannes får givet et rør som målestok, og han skal måle Guds tempel og alteret og alle, som tilbeder ved det. Men Johannes skal ikke måle den ydre gård, for den er overladt til hedninger, og hedningerne skal nedtrampe den hellige by i toogfyrre måneder. Det at måle et sted (en by) er en metafor for at sætte dette sted til side for enten bevarelse (Zak 2,1-5 og Ezek 40-43) eller destruktion (2 Kg 21,13 og Es 34,11). På grund af kontrasten har målingen med røret positiv betydning. Templet med dets tre forgårde (præsternes, mændenes og kvindernes) og alle de tilbedende måles og beskyttes derved. Hedningernes forgård og byen Jerusalem måles ikke og vil blive ramt af dom. Den er beskrevet med, at hedningerne skal nedtrampe den hellige by. På grund af denne kontrast har målingen en beskyttende funktion, og da kan denne vision ikke beskrive det fysiske tempel i Jerusalem. For det ville betyde, at selve templet ville gå fri af dommen, og dette er i modsætning til forudsigelsen om templets og byens ødelæggelse hos Jesus (Mark 13,1-2). Templet med alteret og dets tre forgårde er da et symbol på de Kristustroende jøder. Gud vil bevare en rest af jøder. Hedningernes forgård og byen Jerusalem er da et symbol for det jødiske flertal, som ikke vil blive beskyttet men ramt af dom. Det afgørende i denne forbindelse er, at Åb 11,1-2 ikke forudsætter et fysisk eksisterende tempel, og derfor kan det ikke anvendes til at datere Åbenbaringsbogen til før år 70, hvor romerne ødelægger templet.²²

---

²⁰ I forskningen har man ofte talt om en generel forfølgelse af kristne under Domitian, men kildematerialet er meget spinkelt, og det får nogle til at betvivle, at der har været en sådan forfølgelse.

²¹ Vi kender en tidligere forfølgelse af de kristne under kejser Nero (omkring år 64/65 e.Kr.), men denne var sandsynligvis lokalt begrænset til Rom.

²² Robinson, *Redating*, s.238-242 mener, at Åb 11,1-2 beskriver det fysiske tempel i Jerusalem og vil derfor datere bogen til begyndelsen af år 70 e. Kr. – Jerusalem faldt i efteråret 70 (*Redating*, s.252-253).

3) Den tredje faktor, der er blevet inddraget til datering af Åbenbaringsbogen, er oplysninger fra den oldkirkelige tradition. Her hersker der ikke enighed, idet bogen dateres til under Claudius (41-54), Nero (54-58), Domitian (81-96) og Trajan (98-117). De fleste daterer bogen til under Domitian. Her er Irenæus (ca. 180) hovedvidnet, og ofte følger man Irenæus og daterer bogen til slutningen af kejser Domitians regeringsperiode. Dette er en mulighed, og jeg følger da denne del af den oldkirkelige tradition og daterer tentativt bogen til at være skrevet omkring år 95-96 e. Kr.

4) Genre og formål

Åbenbaringsbogen er en apokalyptisk-profetisk bog i brevform. Bogen har en brevindledning (Åb 1,4-8) med afsender, adressat og nådes- og fredsønske. Bogen har brevform. Bogens indhold karakteriseres som "Jesu Kristi åbenbaring" (Åb 1,1), hvor der anvendes ordet Ἀποκάλυψις (*Apokalypsis*), som betyder "åbenbaring". Ordet "apokalypse" anvendes også om en litterær genre, og Åbenbaringsbogen tilhører denne genre. "Apokalypsen" som genre har en række karakteristika:

- 1) Pseudonymitet. Forfatteren er enten anonym eller skriver i en andens navn. Som regel tager forfatteren en af fortidens store mænd og skriver i dennes navn.
- 2) Vision. Apokalypsen har en narrativ ramme, hvor forfatteren fortæller, at han har modtaget åbenbaring via drømme eller visioner.
- 3) Billedsprog. Forfatteren anvender billedsprog, symboler, symboltal og allegorier.
- 4) Tydning. En apokalypse indeholder ofte tydninger af billedsproget. Der optræder en angelus interpres – en fortolkende engel.
- 5) Kosmisk forvandling. En apokalypse forkynnder en kommende kosmisk forvandling af denne verden, så en ny verden vil opstå. Det sker, når Gud dømmer denne verden.
- 6) Dualisme. En apokalypse er kendetegnet med en stærk dualisme mellem denne verden og den kommende verden og en metafysisk kamp mellem Satan og hans dæmoner og Gud og hans engle. Denne verden er behersket af Satan og går mod sin undergang. Den kommende verden er behersket af Gud og hans engle.
- 7) Udenfor historien. I en apokalypse er der fokus på Guds indgreb, der vil afslutte historien og bringe en ny verden. I profetien er der mere fokus på Guds indgreb i historien.

Åbenbaringsbogen har de fleste af en apokalypses kendetegn, men det er dog ikke anonymt eller pseudonymt, og dens helt store fokus ligger på Guds indgreb i historien. Der er flydende grænser mellem det apokalyptiske og det profetiske, og derfor er det bedst at kalde

Åbenbaringsbogen for en apokalyptisk-profetisk bog i brevform.²³ Indholdet i bogen karakteriseres både som ”åbenbaring” (Åb 1,1) og som ”profeti” (Åb 1,3), og bogen har brevform.

Åbenbaringsbogen formål er firedobbelt. Det første formål er at opmuntre dem, der ikke er gået på kompromis med afgudsdyrkelsen, til at holde fast og vise udholdenhed, og formane dem, der er gået på kompromis, til at vende om og derved undgå dommen. Det andet formål er at forberede menighederne på, hvad der skal ske i fremtiden. Fremtidsvisionerne tjener dette formål. Det tredje formål er at lære menighederne at forstå deres egen situation i lyset af den kommende trængsel under Antikrist. Denne eskatologiske trængsel og konflikt afspejler sig allerede i menighedens situation. Det fjerde formål er at forsikre menighederne om, at sejren er deres, fordi Kristus allerede har sejret over Satan og til sidst vil sejre fuldstændigt over Antikrist og Satan.

5) Struktur

I Åb 1,19 har vi Åbenbaringsbogens disposition:

*Skriv det, du har set,
og det, som er,
og det, som siden skal ske.*

”Det, du har set” refererer til visionen i Åb 1,1-20. ”Det, som er” refererer til de syv menighedsbreve (Åb 2-3), og ”det, som siden skal ske” til Åb 5-22.

Åb 1,1-20: Prolog

Åb 2,1-22,5: Bogen

2,1-3,22: De syv menighedsbreve

4,1-5,14: Indledende vision

6,1-8,5: De syv segl; før det syvende segl gengives to visioner om de 144.000 og om
den store hvide flok

8,6-11,19: De syv basuner

12,1-14,20: Syv tegn

15,1-16,21: De syv vredesskåle

17,1-22,5: Dommen over Babylon, Jesu genkomst, tusindårsriget, dommen
og den nye himmel og jord

Åb 22,6-21: Epilog

6) Indhold

---

²³ Brighton, *Revelation*, s.4-6, karakteriserer bogen som ”a prophetic Apocalypse”; Beale, *Revelation*, s.37-39, definerer bogen som ”an apocalyptic-prophetic work” (s.38). Moe, *Johannes Uppenbarelse*, s.10-13 og Mounce, *Revelation*, s.23-25, mener at bogen primært er profetisk.

a) De fire hovedtolkninger

Først vil jeg præsentere fire typiske tolkninger af Åbenbaringsbogen:

1) Den tidshistoriske tolkning. Her mener man, at forfatteren beskriver begivenheder i sin egen samtid. Forfatterens visioner er vokset ud af de historiske forhold i Lilleasien på hans tid. Der er intet profetisk over visionerne, men de beskriver, hvad forfatteren allerede kan se, og det, han selv kan regne sig frem til. Bogen er ikke åbenbaring men analyse og fremskrevet analyse. Åbenbaringsbogen handler da om menighedens vilkår og svære trængsel enten under kejser Nero, eller under Domitian eller under Trajan. Hovedindvendingen mod den tidshistoriske tolkning er, at den bygger på en ateistisk virkelighedsforståelse, der betyder, at der ikke findes profetier, der er givet af Gud, og som fortæller om fremtiden. Derfor må Åbenbaringsbogen beskrive samtid eller den nære samtid. Som indvending kan man også nævne, at bogens beskrivelser slet ikke svarer til menighedens trængsel under Nero, Domitian eller Trajan. Bogen beskriver en universel trængsel, Guds forfærdelige domme over de ugudelige nationer og selve genkomsten med en universel dom.

2) Den kirkehistoriske tolkning. Her mener man, at forfatteren beskriver kirkens tid og dens udvikling fra Kristus og frem til genkomsten. Bogen beskriver da forskellige faser i denne udvikling. Bogen er åbenbaring fra Gud. Hovedindvendingen er, at man ikke i Åbenbaringsbogen som helhed kan finde de forskellige faser, som kirkens historie gennemløber. Der er ikke spor af en sådan udvikling. Fra Åb 6,12 er det tydeligt, at bogen handler om den allersidste tid umiddelbart før genkomsten. Den kirkehistoriske tolkning har ofte været baseret på Åb 2-3, idet man forstår de syv menigheder som syv faser i kirkens historie. Igen må man indvende, at der ikke er noget i Åb 2-3, der viser, at de syv menigheden skal forstås som udviklingstrin.

3) Den idealistiske tolkning. Her mener man, at Åbenbaringsbogen ikke beskriver bestemte historiske begivenheder eller en udvikling i historien. Symbolsproget skal først og fremmest beskrive Guds person, som han altid er, og Guds handling i verden, som den altid er. Bogen er da en symbolsk beskrivelse af kampen mellem det onde og det gode og mellem Satan og Gud. Den idealistiske tolkning i ren form opererer ikke med en afslutning med genkomst og dom. Den idealistiske tolkning findes i en modificeret frelseshistorisk form, der anerkender, at historien afsluttes med dom og fuldendelse. Bogens visioner eller profetier er ikke profetier om bestemte historiske begivenheder bortset fra genkomsten. Bogen beskriver i symbolsprog begivenheder gennem historien fra Jesu første og til hans andet komme, og det betyder, at forskellige historiske begivenheder gennem historien kan identificeres med de symboler og den fortælling, som Åbenbaringsbogen er. Majoriteten af symboler er transtemporale i den forstand, at de kan appliceres

begivenheder gennem hele kirkens historie.²⁴ Hovedindvendingen mod den idealistiske tolkning er, at Åb 6,12 og fremefter (evt. Åb 8,2 og fremefter) beskriver bestemte begivenheder i den allersidste tid umiddelbart før genkomsten.

4) Den eskatologiske tolkning. Her mener man, at de syv menighedsbreve er skrevet til konkrete menigheder i Lilleasien. De første fem segl (Åb 6,1-11) beskriver tiden mellem Jesu første komme og frem til de afsluttende begivenheder før genkomsten. Det sjette segl markerer overgangen til slutfasen, og Åb 6,12-19,10 beskriver begivenheder i den allersidste tid frem mod genkomsten. Åb 6,12-19,10 er da profeti om fremtiden. Åb 19,11-21 beskriver genkomsten med dens foreløbige dom over dyret, den falske profet og deres hære, der har bekæmpet menigheden. Dyret og den falske profet gribes og kastes i ildsøen og hærene bliver dræbt. Ved genkomsten bindes Djævelen for tusind år (Åb 20,1-3). De døde troende opstår, og martyrerne og de sejrende fra den antikristelige trængsel fremhæves specielt. De kristne, der bliver levende, skal være konger med Kristus i tusind år (Åb 20,4-6). Efter de tusind år løslades Satan, og han forfører folkene til et sidste opgør med menigheden (Åb 20,7-10). Han samler folkene til krig mod de hellige. Denne krig afbrydes med Guds dom. Djævelen styrtes i ildsøen, og Gud virkeliggør den endelige dom (Åb 20,11ff). På dansk er specielt Peder Madsen kendt som repræsentant for denne tolkning. I denne tolkning er Åb 6,12-19,10 eskatologisk i egentlig betydning og beskriver begivenheder i den allersidste tid op mod genkomsten, og Åb 19,11-22,5 beskriver da genkomsten, tusindårsriget, den endelige dom og den nye himmel og jord.

Den eskatologiske tolkning er den rigtige tolkning. De tre første tolkninger indeholder dog alle sandhedselementer. Sandhedselementet i den tidshistoriske tolkning er, at profetierne i Åbenbaringsbogen er beskrevet i sammenhæng med profetens egen tid. Johannes beskriver derfor fremtiden ud fra sin egen tid, og fremtidssynerne får et historisk præg og bliver farvet af profetens samtid. Men fremtidssynerne rækker ud over samtiden, og de får et universelt og mere intensivt præg, idet begivenhederne i Guds historie med menneskeheden eskalerer i den allersidste tid. Profeten ser fremtiden (det eskatologiske) i forlængelse af nutiden (det historiske). Sandhedselementet i den kirkehistoriske tolkning er, at Johannes gennem de syv menigheder i Åb 2-3 beskriver menighedens situation generelt. Menighedsbrevene skal ses under et dobbelt perspektiv. De er skrevet til bestemte menigheder i Lilleasien i slutningen af det første århundrede og beskriver menighedernes konkrete situation. Det er det ene perspektiv. Det andet perspektiv er, at de alle syv menighedsbreve er rettet til alle menighederne. Derved får det et mere bredt og

---

²⁴ Som repræsentant for den modificerede idealistiske tolkning kan nævnes Beale, og min præsentation er baseret på Beale, *Revelation*, s.48-49.

universelt perspektiv, og de syv menigheders lokale og specifikke historiske situation beskriver den universelle menigheds typiske og generelle situation. De syv menigheder skal ikke forstås som faser i en fremadskridende udvikling, men som en samlet beskrivelse af menighedens situation til alle tider. Sandhedselementet i den idealistiske tolkning er, at menighedsbrevene ikke kun er beskrevet i deres specifikke og historiske situation, men at de også er set og beskrevet i sammenhæng med den eskatologiske fuldendelse. Det betyder, at der er elementer, og det gælder specielt de troende trængsler, der skal forstås som en delopfyldelse af endetidens store og svære trængsel. På den måde fremkommer der noget typisk og alment ved beskrivelsen, som karakteriserer Kristi menigheder til alle tider.

b) Den indre teologiske struktur

Som nævnt mener jeg, at den eskatologiske tolkning er den sande tolkning, og jeg udfolder denne i det følgende. I Åbenbaringsbogen findes en del syvtals-cykluser. Der er syv menighedsbreve, syv segl, syv basuner og syv vredesskåle, og forholdet mellem dem viser Åbenbaringsbogens grundlæggende struktur. De syv menighedsbreve er skrevet til syv historiske menigheder i Lilleasien i det første århundrede e.Kr., og de syv segl, de syv basuner og de syv vredesskåle med deres udfoldelser beskriver en fremadskridende udvikling fra Jesu første komme og frem til genkomsten. Denne beskrives i Åb 19,11-21, og efter genkomsten følger tusindårsriget (Åb 20,1-6), det sidste oprør (Åb 20,7-10) og den endelige dom (Åb 20,11ff). Denne forståelse kaldes for progressionsteorien.²⁵

---

²⁵ Den alternative tolkning kalder man for rekapitulationsteorien, fordi de forskellige syvtals-cykluser dækker den samme periode fra Jesu første komme og til genkomsten med verdens afslutning. Den samme periode rekapituleres. De syv cykluser er alle parallelle og dækker alle den samme periode. Hver gang begynder den nye cyklus med tiden efter Jesu første komme og fortsætter frem til genkomst og dom. Der er naturligvis variation, idet de enkelte cykluser kan udfolde forskellige aspekter, supplere med nye elementer og forstærke beskrivelsen. Der er tale om en vis form for intensivering. Hovedargumentet for rekapitulationsteorien er, at vi gentagne gange får beskrivelser af genkomsten med den endelige sejr og dom. Man tolker Åb 6,12-17; 11,15-19; 14,14-20; 16,17-21 og 19,11-21 som beskrivelser af genkomsten. De syv segl ender imidlertid *ikke* med genkomst og dom. I Åb 6,12-17 får vi *ikke* en beskrivelse af genkomsten, og ”vredens store dag” refererer til de syv basuner og vredesskåle pga. Åb 15,1, der beskriver fuldbyrdelsen af vreden. De syv vredesskåle ender *ikke* med en beskrivelse af genkomsten og dommen. Vi får i Åb 16,17-21 hverken en beskrivelse af genkomsten eller af den endelige dom, men vi får en beskrivelse af dommen over Babylon. Johannes beskriver indholdet af det syvende segl i Åb 8,1-2:

*Og da Lammet brød det syvende segl,
blev der stilhed i himlen hen ved en halv time.
Og jeg så, at de syv engle, der står foran Gud,
fik givet syv basuner.*

Det syvende segl er denne stilhed og de syv basuner. Det syvende segl inkluderer da de syv basuner, og de beskriver ikke dommens dag med dens endelige dom og frelse (se Åb 8,7-9,21 + 11,15-19). Den omtalte vrede (”deres vredes store dag”; Åb 6,17) er ikke vreden på dommens dag, men består i en række vredesdomme, der rammer jorden og mennesker før genkomsten og dommens dag. Det er et afgørende element i rekapitulationsteorien, at der i Åb 20,1 begynder en ny cyklus, og at de tusinde år i Åb 20,1-6 er perioden fra Jesu første komme og frem mod Jesu genkomst. Men dette er umuligt, for i denne periode er Satan kastet ned på jorden og raser mod menigheden, mens han i de tusinde år sidder indespærret. Det er umuligt, for i perioden mellem Jesu første og andet komme forfører Satan folkene, mens

De syv segl

Den fremadskridende udvikling forstår man på denne måde. De første seks af de syv segl tolkes på baggrund af Jesu eskatologiske tale (Mark 13 og par.), fordi de svarer til nogle af de sidste tiders kendetegn.

1. segl: evangeliets sejrsgang i verden
2. segl: krig
3. segl: dyrtid og hungersnød
4. segl: død ved krig (sværd), sult, sygdomme (pest) og vilde dyr
5. segl: martyrium – forfølgelse af kristne
6. segl: kosmiske forstyrrelser (begyndelsen til enden)
7. segl: stilhed og de syv basuner

De fem første segl beskriver nogle kendetegn, der viser sig igen og igen i tiden fra Jesu første komme og frem mod genkomsten. De fem segl dækker da perioden fra Jesu første komme og frem til begyndelsen på enden. Det sjette segl beskriver nogle kosmiske forstyrrelser, der markerer begyndelsen til afslutningen. Grafisk ser det således ud:

Johannes beskriver indholdet af det syvende segl i Åb 8,1-2:

*Og da Lammet brød det syvende segl,
blev der stilhed i himlen hen ved en halv time.
Og jeg så, at de syv engle, der står foran Gud,
fik givet syv basuner.*

Det syvende segl er denne stilhed og de syv basuner. Det syvende segl inkluderer da de syv basuner. Her fremgår det eksplicit, at der er tale om en progression, og at de syv basuner udfolder det syvende segl. Det ser således ud:

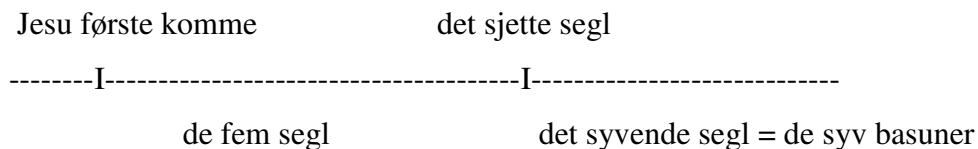
---

han i de tusind år ikke kan forføre folkene. Det er umuligt, fordi Åb 20,1-6 beskriver en opstandelse, hvor kristne opstår, som ikke har tilbedt dyret eller dets billede. Der sigtes til den antikristelige forfølgelse, og den ligger da før de tusind år og er ikke samtidig med de tusind år. Med Åb 20,1-6 beskriver Johannes da noget nyt, som følger efter Jesu genkomst (Åb 19, 11-21).

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. segl

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. basuner

Grafisk ser det således ud:

De syv basuner

De syv basuner betyder en intensivering og skærpelse af Guds dom i forhold til seglene. De fire første basuner forkynnder nogle naturfænomener, der ændrer livsvilkårene, og mange mennesker dør. Dommen rammer mennesket på en indirekte måde. Den femte og sjette basun forkynnder, at dæmoner og død vil ramme menneskeheden. Johannes har fortalt om seks engle, der har blæst i seks basuner. Inden han fortæller om den syvende basun, kommer der et mellemstil. Det har vi i Åb 10,1-11,14. I begyndelsen af dette mellemstil er der en bebudelse af den syvende basun. Johannes ser en mægtig engel stige ned. Den bebuder den syvende basun (Åb 10,6-7):

*Tiden er ude. I de dage,
da den syvende basun skal blæse og lade basunen lyde,
er Guds hemmelighed fuldbåret,
som han har forkyndt for sine tjenere, profeterne.*

I mellemstillet hører vi om en bogrulle, som Johannes skal sluge og om de to vidner (Åb 11,1-14). Først i Åb 11,15-19 fortæller Johannes om den syvende basun. Den syvende basun udløser en himmelsk lovprisning. Himmelske røster proklamerer, at verdensherredømmet tilhører vor Herre, og at han skal være konge i evighed. De fireogtyve ældste lovpriser Gud og takker ham for, at han er blevet konge, at Guds vrede er kommet og tiden for dommen til at give løn til de hellige og til at ødelægge dem, der ødelægger jorden. I de foregående seks basuner udløser basunen en handling, men i forbindelse med den syvende basun hører vi ikke om nogen handling. Den syvende basun introducerer en himmelsk lovprisning (Åb 11,15-19), og denne lovsang beskriver en doksologisk virkelighed, for lovprisningen udfoldes i Åb 12,1-22,5. Her viser Johannes virkeliggøres af lovprisningens indhold. Åb 11,18 taler om folkenes raseri, og dette udfoldes i Åb 12-13,18. Åb 11,18 taler om, at Guds vrede er kommet, og dette udfoldes i Åb 15-19. Åb 11,18 taler om Guds

dom med løn og straf, og dette udfoldes i Åb 20,1-22,5. Ligesom det syvende segl udfoldes i de syv basuner, så udfoldes den syvende basun af de følgende begivenheder og dvs. inklusive de syv vredesskåle. Forholdet mellem den syvende basun og de syv vredesskåle ser således ud:

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. segl

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. basuner

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. skåle

Grafisk ser det således ud:

Jesu første komme

det sjette segl

-----I-----I-----

de fem segl

det syvende segl = de syv basuner

syvende basun = Åb 12,1-22,5

(inklusive de syv vredesskåle)

Den syvende basun udfoldes altså i det følgende. Udfoldelsen begynder med, at der i Åb 12 er et tilbageblik på Jesu fødsel og dragens (Satans) nedstyrtning til jorden, der sker ved Jesu død. På jorden fører dragen krig mod kvinden = menigheden. Åb 13 fortæller om dyret fra havet, og det er antikrist, og dyret fra jorden, og det er den falske profet. Som en del af udfoldelsen af den syvende basun hører vi om antikrists og den falske profets fremtræden. I Åb 14 er der et fremtidsblik. Vi ser de frelste sammen med Lammet (Åb 14,1-5), og i Åb 14,6-13 hører vi om de tre engles forkyndelse af dom. Den første engel har et evigt evangelium at forkynde. Den opfordrer til at frygte Gud og beskriver den fremtidige dom som en allerede eksisterende virkelighed. Den anden engel forkynder Babylons kommende fald som en allerede eksisterende virkelighed. Den tredje engel advarer mod tilbedelse af dyret. Opfordring og advarsel fortæller, at vi befinder os i den allersidste del af denne tid, og at genkomsten endnu ikke er kommet. I en vision ser Johannes genkomsten (Åb 14,14-20). Dette er endnu et fremtidsblik på den kommende genkomst, idet det først er i Åb 19,11-21, at Johannes beskriver genkomsten.

De syv vredesskåle

I Åb 15 introduceres de syv vredesskåle. Åb 15,1:

Jeg så et andet stort tegn, forunderligt tegn på himlen:

Syv engle med de sidste syv plager, for med dem er Guds vrede fuldbyrdet.

Det progressive element er betonet. Dels kalder Johannes de syv vredesskåle for de sidste. Dels skriver Johannes, at Guds vrede er fuldbyrdet med de syv vredesskåle, så de første plager (segl og basuner) er de første og mindre hårde plager i modsætning til de syv vredesskåle, der er de sidste og

hårdeste plager. De syv skåle kaldes for ”syv guldskåle fyldt med Guds vrede” (Åb 15,7). Åb 16 fortæller om de syv vredesskåle. Det er tydeligt, at de syv vredesskåle følger efter Åb 12,1-14,5, for flere af vredesskålene forudsætter, at dyret er trådt frem og beskriver en dom over dyret og dets tilhængere. Den første vredesskål (Åb 16,2) hældes ud over jorden, og ondartede bylder rammer de mennesker, der har dyrets mærke og tilbeder dets billede. Den femte vredesskål (Åb 16,10) hældes ud over dyrets trone, og det rige formørkes. Den sjette vredesskål (Åb 16,12ff) fortæller, at der ud af munden på dragen, dyret og den falske profet går demoner, der forfører jordens konger. I flere af vredesskålene ses der tilbage på dyret og dets forfølgelse (Åb 15,2), og dommen over det antikristelige rige begynder. Det ser således ud

-----I-----I-----
dyret fra havet og jorden   de syv vredesskåle

Den syvende vredesskål (Åb 16,17-21) hældes ud over jorden, og der kommer et voldsomt jordskælv. Den store by går i tre stykker, folkenes byer styrter sammen, og det store Babylon får bægeret med harme og vrede. Blytunge hagl falder, og menneskene forbander Gud. I den syvende vredesskål hører vi intet om genkomsten og intet om den endelige dom, men vi får en beskrivelse af dom over byerne, hvor Babylon specielt er fremhævet. Menneskenes forbandelse viser også, at de ikke står foran dommen på genkomstdagen. I Åb 17,1-19,10 fortæller Johannes om byen Babylons fald. Babylon beskrives som den store skøge, der sider på et skarlagensrødt dyr (Åb 17,1-3). Babylon er hovedstaden i det sidste gudsfjendtlige verdensrige, og det skarlagensrøde dyr er dyret fra havet (Åb 13,1ff), Antikrist. Den syvendes vredesskål introducerer altså det, der sker i Åb 17,1-19,10, og den udfoldes i Åb 17,1-19,10. Det ser således ud:

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. skåle

Babylons fald (Åb 17,1-19,10)

I Åb 19,11-21 beskriver Johannes genkomsten og dyrets og jordens kongers krig mod Lammet og deres straf. Grafisk ser det således ud:

Jesu første komme   genkomsten
-----I-----I-----
de syv skåle
Babylons fald

De fem første segl er en beskrivelse af de sidste tider fra Jesus første komme og fremefter. Det sjette segl markerer begyndelsen på de allersidste tider, som er en kortere periode umiddelbart før genkomsten. Det sjette segl beskrives i Åb 6,12-17, og det betyder, at Åb 6,12-19,10 beskriver denne allersidste periode. I Johannes' skildring er der indflettet tilbageblik og adskillige fremtidsblikke, der foregriber og lovpriser den endelige frelse og genkomsten og dommen. De syv basuner, de to dyrs fremtræden og den antikristelige forfølgelse, de syv vredes skåle inklusive Babylons fald finder altså sted i denne allersidste periode. Denne periode afsluttes med Jesu genkomst (Åb 19,11-21), og efter genkomsten følger de tusind år (Åb 20,1-6) og efter tusindårsriget følger det sidste oprør mod Gud, og dette oprør standses af Gud ved dommen og fuldendelsen.

De tusind år

I Åbenbaringsbogen er de tusind år beskrevet som en periode, der følger efter den antikristelige trængsel og genkomsten. Det viser følgende forhold.

1) Johannes begynder beskrivelsen af de tusind år med, at en engel binder Satan, styrter ham i afgrunden og sætter lås og segl for ham. I tusind år skal Satan sidde indespærret, og han vil ikke forføre folkene i den periode (Åb 20,1-3). Ifølge Åbenbaringsbogen kastes Satan (dragen) ned på jorden ved Jesu død (Åb 12,9), og på jorden forfølger Satan menigheden ("kvinden"), den raser mod menigheden ("kvinden") og fører krig mod den ("hendes øvrige børn"). I den allersidste tid vil Satan forstærke forfølgelsen af menigheden gennem dyret fra havet og dyret fra jorden (Åb 13). Satan fører krig mod de hellige (Åb 13,7), samler jordens konger til krigen (Åb 16,14-16), og den krig afsluttes med genkomsten (Åb 19,11-21). På grund af disse markante forskelle må de tusind år være en ny periode, der følger efter kirkens tid fra Jesu første komme og til genkomsten.

kirkens tid:

Satan kastes ned på jorden

går frit omkring

er aktiv

har magt og indflydelse

de tusind år:

Satan kastes i afgrunden

sidder indespærret

er inaktiv

er magtesløs og uden indflydelse

2) Åbenbaringsbogen fortæller, at Satan forfører folkene i kirkens tid fra Jesu første komme og til genkomsten (Åb 12,9; 13,14 og 19,20). I de tusind år skal Satan ikke *mere* forføre folkene (Åb 20,3). De tusind år er da en periode, der følger efter kirkens tid.

i kirkens tid:	Satan forfører folkene (Åb 12,9; 13,14 og 19,20)
i de tusind år:	Satan forfører <i>ikke</i> folkene (Åb 20,3)
efter de tusind år:	Satan forfører folkene (Åb 207-8)

3) Ved tusindårsrigets oprettelse finder en opstandelse sted (Åb 20,4-6). De døde troende opstår. Johannes fortæller, at ”de kom til live”, og der er tale om en opstandelse. Dels karakteriserer Johannes denne levendegørelse som ”den første opstandelse” (Åb 20,5), og dels er der tale om fysisk døde (”dem, der var blevet halshugget” (vers 4) og jf. ”de øvrige døde” (vers 5)). Ifølge det samlede nytestamentlige vidnesbyrd opstår de døde troende ved genkomsten. De tusind år er da en periode, der indledes med opstandelsen.

4) Blandt dem, der opstår, nævner Johannes dels martyrerne, som blev halshugget pga. Jesu vidnesbyrd og Guds ord, og dels alle, som ikke har tilbedt dyret og dets billede. De troendes afvisning af dyret hører til i fortiden, og det betyder, at den antikristelige forfølgelse og opgøret med dyret ved genkomsten ligger *før* de tusind år. De tusind år er da en periode, der følger efter kirkens tid og genkomsten.

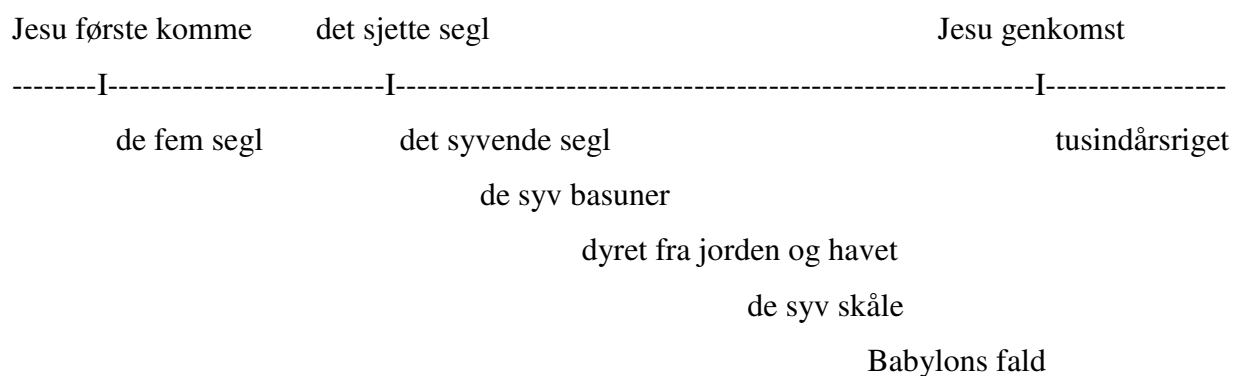
5) Efter de tusind år slippes Satan løs (Åb 20,7-10), gør ud og forfører folkene og samler dem til krig mod de hellige. Ild falder ned over dem, og Djævelen bliver styrtet i ildsøen, ”hvor også dyret og den falske profet er” (Åb 20,10). Dyret og den falske profet blev kastet i ildsøen i forbindelse med genkomsten (Åb 19,20), og da det sidste oprør mod Gud (Åb 20,7-10) finder sted efter de tusind år, må de tusind år være en periode efter genkomsten.²⁶

Johannes fortæller om genkomsten i Åb 19,11-21. Dér knuser Jesus folkenes magt, undertvinger dem, og han vil i tusind år vogte dem med et jernscepter (Åb 19,15). Kongerne og hærene, der gik i krig mod Lammet dvs. mod Guds folk, vil blive dræbt, og dyret og den falske profet blive kastet i ildsøen (Åb 19,19-21). Ved genkomsten opstår alle døde troende, og de skal være præster og konger sammen med Jesus. I de tusind år lever de gudløse folk videre, men de er underkastede Jesu jernscepter. I de tusind år er Satan uvirksom og kan ikke friste og forføre. I de tusind år vil Jesus herske med retfærdighed, og de tusind år vil være en tid med en ydre fred og retfærdighed. Det vil være en tid, hvor Guds folk vil leve i tryghed. Det vil være en tid, hvor mange

---

²⁶ I rekapitulationsteorien vil man forstå de tusind år som en beskrivelse af kirkens tid fra Jesu første komme og næsten helt frem til genkomsten. I denne tid er Satan bundet, og han slippes løs kort tid før genkomsten. Bindningen af Satan svarer til bindingen af Satan ved Jesu død, men som vi har set, svarer de to bindinger slet ikke til hinanden. Opstandelsen forstår man enten som en åndelig levendegørelse = omvendelsen til trods for, at der er tale om halshuggede og døde. Eller levendegørelsen/opstandelsen betyder, at de kristnes sjæle går hjem til Herren ved døden, men den tolkning betyder, at alle til sidst bliver frelst, for de øvrige døde dvs. de ikke kristne bliver også levende, men først efter de tusind år. I denne tolkning kommer Johannes også til at modsige sig selv, idet han i Åb 13,14 skriver, at Satan forfører folkene i kirkens tid, mens han afviser, at Satan forfører folkene i de tusind år, som er kirkens tid.

kommer til tro, for Åb 20,7-10 fortæller, at Guds folk er på jorden, og at Satan og folkene vil vende sig mod det, når Satan løslades. Efter de tusind år kommer et sidste oprør, som Gud slår ned (Åb 20,7-10), og da kommer dommen og det evige liv (Åb 20,11ff). Der vil være en ny himmel og jord, Den hellige by, det ny Jerusalem, kommer ned fra himlen. Dette er Guds bolig og menighedens bolig. Gud vil bo midt blandt sit folk. Han vil være dets lys, og der vil ikke være sorg, sygdom og lidelse. Paradis vil blive genoprettet og livet vil være evigt. Dette ser således ud:

Åbenbaringsbogens teologiske struktur ser da således ud:

1. segl: 6,1-2

2. segl: 6,3-4

3. segl: 6,5-6

4. segl: 6,7-8

5. segl: 6,9-11

6. segl: 6,12-17

Mellemepisode: 7,1-17

7. segl: 8,1-22,5

1. basun: 8,7

2. basun: 8,8-9

3. basun: 8,10-11

4. basun: 8,12

5. basun: 9,1-12

6. basun: 9,13-21

Mellemepisode: 10,1-11,14

7. basun: 11,15-22,5

Kvinden, Dragen og de to dyr: 12,1-14,5

Bebudelse og foregribelse af dommen: 14,6-20

Indledning til vredesskålene: 15,1-8

1. vredesskål: 16,1-2:

2. vredesskål: 16,3

3. vredesskål: 16,4-7

4. vredesskål: 16,8-9

5. vredesskål: 16,10-11

6. vredesskål: 16,12-16

7. vredesskål: 16,17-19,10 (Babylons fald)

Genkomsten: 19,11-16

Foreløbig dom: 19,17-21

Tusindårsriget: 20,1-6

Den almindelige dom og fuldendelsen: 20,7-22,5